

УДК 378

DOI 10.32755/sjeducation.2026.02.134

ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Співак Володимир Васильович,

доктор філософських наук, доцент,

Пенітенціарна академія України

(14000, Україна, м. Чернігів, вул. Гонча, 34,

e-mail: hortussapientia@gmail.com)

ORCID: 0000-0002-1681-8486

У статті розглянуто проблему професійної доброчесності як важливої складової професійної етики у сучасному суспільстві. Проаналізовано сутність поняття професійної доброчесності, її основні принципи та роль у формуванні моральних засад професійної діяльності. Визначено основні фактори, що впливають на формування доброчесної поведінки фахівця, зокрема систему освіти, професійне середовище та моральні цінності особистості. Особливу увагу приділено викликам професійної доброчесності у сучасному суспільстві, серед яких поширення корупційних практик, конфлікт інтересів та зниження рівня моральної відповідальності. Обґрунтовано роль професійної етики та етичних кодексів як інструментів забезпечення доброчесної професійної поведінки. Зроблено висновок про необхідність розвитку етичної культури та формування системи моральних цінностей у процесі професійної підготовки фахівців.

Ключові слова: професійна етика, професійна доброчесність, моральна відповідальність, професійна культура, етичні принципи, етичні кодекси.

THE PROBLEM OF PROFESSIONAL INTEGRITY IN MODERN SOCIETY

Spivak Volodymyr,

Doctor of Sciences (Philosophy), Associate Professor,

Penitentiary Academy of Ukraine

(34 Honcha Street, Chernihiv, 14000, Ukraine,

e-mail: hortussapientia@gmail.com)

ORCID: 0000-0002-1681-8486

The article examines the problem of professional integrity as an important component of professional ethics in modern society. The essence of the concept of professional integrity, its basic principles and its role in shaping the moral foundations of professional activity are analyzed. The main factors influencing the formation of ethical behavior of a specialist are identified, including the system of education, professional environment and personal moral values. Particular attention is paid to the challenges of professional integrity in modern society,

such as the spread of corruption practices, conflicts of interest and the decline of moral responsibility. The role of professional ethics and ethical codes as tools for ensuring ethical professional conduct is substantiated. The study concludes that it is necessary to develop ethical culture and moral values in the process of professional training of specialists.

Key words: *professional ethics, professional integrity, moral responsibility, professional culture, ethical principles, ethical codes.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку суспільства особливої актуальності набувають моральні засади професійної діяльності фахівців різних галузей. Сучасні тенденції обумовлюють підвищення вимог до моральної відповідальності фахівців, їхньої професійної культури та дотримання етичних норм під час здійснення професійної діяльності. У цьому контексті важливе значення має проблема професійної доброчесності, яка виступає одним із ключових елементів професійної етики.

Професійна доброчесність є складним етичним явищем, що відображає моральну відповідальність людини у процесі виконання нею професійних обов'язків. Вона передбачає чесність, відповідальність, справедливість, неупередженість та дотримання інших моральних норм професійної поведінки індивіда. Саме дотримання згаданих принципів сприяє формуванню довіри між суспільством і представниками різних професійних спільнот.

Проблема професійної доброчесності набуває особливого значення у зв'язку з розвитком демократичного суспільства, підвищенням вимог до прозорості діяльності державних та соціальних інститутів й посиленням громадського контролю за їх функціонуванням. Порушення принципів доброчесності може призводити до втрати суспільної довіри, поширення корупційних практик, девальвації моральних цінностей та загальної моральної кризи суспільства, що несе за собою тяжкі наслідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми етики та моральної відповідальності індивіда розглядаються у працях багатьох вітчизняних авторів. Зокрема, значний внесок у дослідження етичної проблематики зробили А. Єрмоленко, В. Малахов, М. Попович та інші дослідники.

Зокрема, В. Малахов розглядає етику як важливий регулятор соціальних відносин та моральної поведінки людини [1]. М. Попович досліджує роль моральних цінностей у розвитку особистості та суспільства [2]. А. Єрмоленко аналізує комунікативний вимір етики та моральну відповідальність людини у суспільних взаєминах [3].

Але, попри значну кількість наукових досліджень, проблема професійної доброчесності у сучасному суспільстві вивчена недостатньо та потребує подальшої наукової уваги.

Мета статті. Метою статті є теоретичний аналіз сутності професійної доброчесності та окреслення її ролі у формуванні моральних засад професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Поняття доброчесності має давні філософські традиції та пов'язане з категоріями доброти і чесноти людини. У сучасній етичній теорії доброчесність розглядається як сукупність моральних якостей особистості, які визначають її поведінку відповідно до наявних моральних норм.

У професійному контексті доброчесність є важливою характеристикою поведінки фахівця та передбачає чесне й відповідальне виконання ним професійних обов'язків, дотримання норм професійної етики та повагу до інших людей.

Професійна доброчесність є складовою професійної етики, яка регулює моральні аспекти професійної діяльності та визначає систему моральних цінностей, що лежать в основі поведінки фахівця.

Також доброчесність стала одним з ключових понять у сучасній вітчизняній юриспруденції та нормотворчості в контексті подолання корупційних явищ та проявів негативних факторів в освітньому середовищі [4; 5; 6; 7].

З огляду на вищезазначене доброчесність можна розглядати як комплексну морально-етичну характеристику особистості, що виражається в послідовному дотриманні принципів чесності, відповідальності, справедливості та неупередженості у процесі професійної та службової діяльності, а також передбачає усвідомлення індивідом моральної відповідальності за результати власних дій і спрямована на забезпечення довіри, законності та етичності у взаємодії між учасниками суспільних відносин.

До основних принципів професійної доброчесності належать чесність, відповідальність, справедливість, неупередженість та повага до гідності людини. Саме ці принципи формують моральну основу професійної діяльності та визначають стандарти поведінки фахівця у процесі виконання ним професійних обов'язків. Дотримання вищезазначених принципів сприяє формуванню довіри між фахівцем і суспільством, забезпечує стабільність професійних відносин та підтримує високий рівень професійної культури.

Одним із ключових принципів професійної доброчесності є чесність. У професійній діяльності чесність передбачає правдивість, відкритість та відсутність будь-яких форм обману чи маніпуляції з боку фахівця щодо клієнтів, колег тощо. Чесність виявляється в добросовісному виконанні професійних обов'язків, об'єктивному висвітленні інформації, а також у відмові від використання службового становища у власних інтересах чи інтересах близьких осіб. Вона також означає дотримання етичних норм у взаємодії з колегами, клієнтами, партнерами та іншими учасниками професійних відносин. Чесність є фундаментальною умовою довіри до професійної діяльності, оскільки саме вона забезпечує прозорість та передбачуваність поведінки фахівця.

Важливим принципом професійної доброчесності є відповідальність. Відповідальність передбачає усвідомлення фахівцем наслідків своїх дій та готовність відповідати за результати власної діяльності. Вона виявляється у сумлінному виконанні професійних обов'язків, дотриманні встановлених стандартів і норм професійної діяльності, а також у готовності визнавати та, в разі потреби, виправляти власні помилки. Відповідальність також пов'язана з моральним обов'язком фахівця діяти в інтересах суспільства, дотримуючись принципів законності й справедливості. В цьому контексті відповідальність є не лише юридичною, а й морально-етичною категорією, що визначає рівень професійної зрілості особистості.

Не менш важливими принципами професійної доброчесності є справедливість і неупередженість. Справедливість передбачає рівне та чесне ставлення до всіх учасників робочих процесів незалежно від їхнього соціального статусу, переконань

або інших індивідуальних характеристик. Вона потребує об'єктивного оцінювання фактів, дотримання принципу рівності та недопущення дискримінації. У професійній діяльності справедливність виявляється у прийнятті рішень, що ґрунтуються на законі, моральних принципах та об'єктивному аналізі ситуації.

Тісно пов'язаним зі справедливістю є принцип неупередженості. Неупередженість означає здатність фахівця діяти об'єктивно та незалежно, не піддаючись впливу симпатій, упреджень або зовнішньому тиску. У професійній діяльності неупередженість має особливе значення, оскільки вона забезпечує об'єктивність прийняття управлінських рішень і сприяє підтриманню довіри соціуму до професійних інститутів. Недотримання принципу неупередженості може призводити до конфлікту інтересів, порушення етичних норм та зниження авторитету професії.

Вагомим принципом професійної доброчесності є також повага до гідності людини. Цей принцип має фундаментальне значення у сучасній етичній теорії та базується на гуманістичних цінностях й визнанні безумовної цінності кожної людини. Повага до гідності людини передбачає дотримання базових прав людини, толерантне ставлення до інших людей, а також недопущення будь-яких форм дискримінації або приниження людської гідності. У професійній діяльності цей принцип виявляється в коректній та етичній взаємодії з колегами та клієнтами, незалежно від їхнього соціального статусу, професійної належності, переконань та інших особливостей.

Таким чином, вищезазначені принципи становлять основу професійної доброчесності та визначають моральні стандарти поведінки фахівця. Їх дотримання є необхідною умовою ефективної професійної діяльності, формування довіри до професійних інститутів та розвитку етичної культури суспільства. У сучасних умовах, коли вимоги до професійної відповідальності та прозорості в діяльності фахівців різних професій постійно зростають, значення цих принципів набуває особливої актуальності.

Формування професійної доброчесності є складним і багатовимірним процесом, який залежить від поєднання різних соціальних, культурних та особистісних факторів. Професійна доброчесність не виникає спонтанно, а формується у процесі

становлення особистості, професійної підготовки та практичної діяльності індивіда. Вона є результатом комплексного впливу як зовнішніх умов, у яких здійснюється професійна діяльність, так і внутрішніх моральних переконань особистості. Саме тому дослідження факторів, що сприяють формуванню професійної доброчесності, має важливе значення для розуміння механізмів розвитку етичної культури фахівців.

Так, система освіти є одним із ключових факторів формування професійної доброчесності. Саме у процесі навчання майбутні фахівці отримують не лише професійні знання та навички, а й засвоюють систему морально-етичних цінностей, які визначають їхню подальшу професійну поведінку. Отже, заклади освіти виконують важливу функцію формування етичної культури особистості, сприяючи розвитку таких якостей, як відповідальність, чесність, повага та здатність діяти відповідно до моральних норм і принципів.

Особливу роль у цьому процесі відіграє інтеграція етичних та суміжних дисциплін у систему професійної підготовки. Зокрема, вивчення професійної етики, філософії, соціології та інших гуманітарних дисциплін дозволяє студентам усвідомити значення моральних принципів у професійній діяльності та сформуванню відповідального ставлення до виконання своїх обов'язків. Крім того, освітній процес має сприяти розвитку критичного мислення, моральної рефлексії та здатності до етичного аналізу складних професійних ситуацій.

Важливим аспектом формування професійної доброчесності є також виховна функція освіти. Заклади освіти повинні створювати освітнє середовище, у якому дотримання принципів доброчесності є невід'ємною частиною академічної культури. Зокрема, важливе значення має запровадження принципів академічної доброчесності в освітньому процесі. Дотримання цього принципу формує в майбутніх фахівців відповідальне ставлення до власної діяльності та сприяє становленню їхньої професійної етики.

Не менш важливим фактором формування професійної доброчесності є професійне середовище. Саме у професійній спільноті формуються стандарти поведінки, які визначають

допустимі межі професійної діяльності. Професійне середовище впливає на систему морально-етичних цінностей фахівця, його професійні установки та орієнтири. Наявність чітких етичних стандартів і професійних кодексів сприяє формуванню культури відповідальності та підтримує високий рівень професійної доброчесності.

Важливу роль у цьому процесі відіграє корпоративна культура організацій, у яких здійснюється професійна діяльність. Організації, що приділяють увагу етичним аспектам діяльності, створюють сприятливі умови для розвитку доброчесної поведінки своїх працівників. У таких організаціях формуються традиції взаємоповаги, відкритості та відповідальності, що сприяє зміцненню довіри між працівниками та підвищенню етичних стандартів професійної діяльності.

Однак навіть за наявності сприятливих соціальних умов значну роль у формуванні професійної доброчесності відіграє особистий рівень моральної культури людини. Саме внутрішні моральні переконання та ціннісні орієнтири визначають здатність особи діяти відповідно до принципів доброчесності навіть у складних ситуаціях. Високий рівень моральної культури передбачає розвиток таких якостей, як сумлінність, відповідальність, самоконтроль та здатність до моральної саморефлексії.

Моральна культура особистості формується протягом усього життя людини під впливом сім'ї, освіти, соціального оточення та професійного досвіду. Вона виявляється у здатності людини приймати морально-етичні рішення, керуючись не лише формальними нормами, а й внутрішніми моральними установками. Саме тому формування моральної культури є необхідною умовою становлення професійної доброчесності.

Водночас сучасна суспільна ситуація характеризується низкою викликів, які можуть негативно впливати на морально-етичні засади професійної діяльності. Одним із найбільш серйозних викликів є поширення корупційних практик, що підривають принципи чесності та справедливості. Корупція створює умови, за яких професійні рішення приймаються не на основі об'єктивних критеріїв, а під впливом особистої вигоди або зовнішнього тиску. Це призводить до порушення морально-

етичних норм, що тягне за собою зниження рівня довіри до професійних інститутів.

Крім того, серйозною проблемою сучасного суспільства є зниження рівня моральної відповідальності та професійної культури у деяких сферах діяльності. Це може виявлятися в недобросовісному виконанні професійних обов'язків, формальному ставленні до роботи, переважанні зовнішніх виявів активності над сутнісними процесами, ігноруванні морально-етичних норм або використанні професійного статусу у власних інтересах. Такі явища негативно впливають на авторитет професійних інститутів та підривають довіру суспільства до професійної діяльності.

У зв'язку з цим особливого значення набуває розвиток механізмів формування та підтримання професійної доброчесності. До таких механізмів належать створення ефективних систем контролю за дотриманням принципів доброчесності, розвиток етичної освіти, удосконалення професійних стандартів та впровадження етичних кодексів тощо.

Таким чином, формування професійної доброчесності є складним та багатовимірним процесом, що залежить від взаємодії соціальних, інституційних та особистісних факторів. Ефективне забезпечення доброчесної поведінки фахівців можливе лише за умови поєднання високого рівня професійної підготовки з розвинутою культурою академічної доброчесності, високої моральної культури особистості фахівця та створення сприятливого професійного середовища, у якому дотримання морально-етичних норм є нормою та невід'ємною складовою професійної діяльності.

Професійна етика є важливим механізмом регулювання моральної поведінки фахівців у різних сферах суспільної діяльності. Вона визначає систему морально-етичних норм, принципів та цінностей, які регулюють професійну діяльність і встановлюють стандарти належної поведінки у процесі виконання професійних обов'язків фахівцем. Професійна етика формує морально-етичні орієнтири, що допомагають приймати обґрунтовані рішення у складних професійних ситуаціях,

коли виникає необхідність поєднання вимог закону, професійних стандартів та моральних переконань.

Важливою особливістю професійної етики є те, що вона поєднує загальні моральні норми і принципи з конкретними вимогами певної професійної діяльності. Вона враховує специфіку професійних відносин, характер професійної відповідальності та особливості взаємодії фахівців з іншими учасниками соціальних відносин. Саме завдяки цьому професійна етика сприяє формуванню високого рівня професійної культури та забезпечує дотримання моральних стандартів у професійній діяльності.

Таким чином, професійна етика є важливим механізмом регулювання моральної поведінки фахівців, забезпечуючи формування високих стандартів професійної діяльності. Вона є важливим інструментом забезпечення професійної доброчесності, оскільки сприяє формуванню моральної культури особистості та розвитку відповідального ставлення до виконання професійних обов'язків.

Одним із важливих інструментів забезпечення професійної доброчесності є етичні кодекси. Етичні кодекси являють собою нормативні документи, що встановлюють систему моральних принципів і правил професійної поведінки [7]. Вони визначають основні морально-етичні стандарти діяльності фахівців, регулюють їхню взаємодію з колегами, клієнтами та іншими учасниками професійних відносин, а також встановлюють вимоги до дотримання принципів професійної доброчесності.

Етичні кодекси виконують важливу роль у підтриманні високого рівня професійної культури, оскільки вони не лише формулюють моральні стандарти поведінки, а й сприяють їх практичному застосуванню у професійній діяльності. Завдяки наявності етичних кодексів професійні спільноти отримують можливість визначати критерії оцінки професійної поведінки та адекватно й обґрунтовано реагувати на випадки порушення морально етичних норм.

Висновки. Отже, професійна доброчесність є важливою складовою професійної етики та моральної культури фахівця. Вона визначає моральні орієнтири професійної діяльності та

сприяє формуванню довіри між суспільством і представниками професійних спільнот.

Основними принципами професійної доброчесності виступають чесність, відповідальність, справедливість, неупередженість та повага до гідності людини.

Формування професійної доброчесності потребує системної роботи у сфері освіти, розвитку професійної культури та впровадження етичних стандартів професійної діяльності.

Проблематика професійної етики взагалі та професійної доброчесності зокрема є доволі перспективною і потребує подальшого дослідження.

Список використаних джерел

1. Малахов В. А. Етика : курс лекцій. Київ : Либідь, 2006. 384 с.
2. Попович М. В. Бути людиною. Київ : Києво-Могилянська академія, 2011. 223 с.
3. Єрмоленко А. М. Комунікативна практична філософія. Київ : Лібра, 1999. 488 с.
4. Про академічну доброчесність : Закон України від 18.12.2025 № 4742-IX.
5. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII.
6. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII.
7. Кодекс академічної доброчесності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Київ, 2019.

References

1. Malakhov V. (2006), *Ethics: course of lectures*, Lybid, Kyiv
2. Popovych M. (2011), *To Be Human*, Kyiv-Mohyla Academy, Kyiv.
3. Yermolenko A. (1999), *Communicative Practical Philosophy*, Libra, Kyiv.
4. Law of Ukraine (2025), *On academic integrity*.
5. Law of Ukraine (2014), *On Prevention of Corruption*.
6. Law of Ukraine (2017), *On Education*.
7. Code of Academic Integrity of the National Agency for Higher Education Quality Assurance.

Дата першого надходження статті до видання: 15.03.2026.

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 28.03.2026.

Дата публікації (оприлюднення): 21.05.2026.